

УДК 321.01

Оригинални
научни рад

Српска политичка мисао
број 2/2012.
год. 19. vol. 36.
стр. 41-57.

Љубиша Деспотовић

Институт за политичке студије, Београд

Живојин Ђурић

Институт за политичке студије, Београд

**РАЗГРАДЊА НАЦИОНАЛНЕ ДРЖАВЕ:
национална држава у процесима
денационализације, детериторијализације
и десуверенизације**

Сажетак

У раду се настоји показати како се и на који начин врши актуелна разградња модела модерне националне државе у контексту процеса глобализације и глобализма као његове идеолошке подлоге. Разградња и разарање националне државе у раду се анализирају пре свега преко процеса њене денационализације, десуверенизације, и детериторијализације, а једним делом и кроз процесе деиндустријализације и економског геноцида. Такође се тежи објаснити природа и конфигурација новог светског поретка који се гради на згаришту националне државе као њена алтернатива, како у домену међународних односа тако и на плану постнационалне политичке заједнице која се настоји васпоставити. У назначеним процесима, такође, дезинтегришу се и модерни национални идентитети да би њихово место заузели мањински етнички идентитети намирујући своје територијалне апетите на рачун десуверенизације и детериторијализације постојећих националних држава.

Кључне речи: национална држава, детериторијализација, денационализација, десуверенизација, идентитет, либерализам.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Рушење Берлинског зида и крај хладног рата у политико-лошкој литератури на Западу у великој мери је у последње две деценије био тумачен као период дефинитивног тријумфа либерализма као политичке идеологије а често и као крај политичке историје, јер је наводним општим тријумфом либерализма завршена фаза историјских борби великих политичких идеологија. Тиме је отпочела нова фаза дефинитивног довршења епохалне доминације либералне идеологије у контексту све убрзаније глобализације и успостављања тзв. либералних вредности и стандарда у темеље и структуру новог светског поретка. Ова идеолошка опијеност и мистификација властите политичке идеологије као коначног тријумфа, и озбиљна намера да се од тога направи и изгради истинска идеолошка доминација, допринела је буђењу критичког отпора оваквој представи актуелне фазе политичке историје, и успостављању потребе истинске теоријске али и политичко-идеолошке валоризације свега онога што је либерализам донео на *театер мунди* у последња два века, а особито у деценијама по окончању другог светског рата када је у оквирима тзв. западних друштава доживео своју пуну идеолошку експанзију, да би у једној фази своје истинске доминације васпоставио социјално-економски поредак тзв. државе благостања.

Не дуго затим наступила је нека врста идеолошке реакције унутар либералног политичког круга *мишљења/деловања*, која је успоставила политичку и економску хегемонију **неолибералног модела демократије**, који је у великој мери довео у питање, како основне идеолошке вредности либерализма тако и њихов укупан демократски капацитет. Овај радикални заокрет ка екстремно конзервативној визури политичког поретка и дистрибуцији социјалних добара и права представљао је важан отклон не само према најбољим демократским тековинама либерализма него и ка истинској насилничкој пракси понашања (својеврсној *телеологији насиља*) када је у питању домен спољнополитичког наступања главних представника *неолибералног хегемонизма*. Разумљиво је с тога да неки од најзначајнијих критичара тих збивања са Запада оштро критикујући ове процесе, у великој мери доводе у питање и проблематизују не само феноменолошку већ и суштинску страну овог својеврсног *идеолошког слепила и тријумфализма*. “Несумљиво, с правом ти догађаји су такође прослављени као коначни тријумф либерализма као идеологије. Међутим, то је потпуно погрешно опажање стварности. Сасвим супротно од тога, ти исти догађаји

чак више обележавају колапс либерализма и наш дефинитиван улазак у свет после либерализма.”¹⁾

Пројекат Новог светског поретка (NWO) изложен у облику председничког програма од 14 тачака и пет принципа америчког председника Вудро Вилсона из 1918. године, касније дорађен и развијен у периоду председниковања Ф. Д. Рузвелта, доживео је своју пуну практично-политичку експликацију током трајања председничког мандата Џорџа Буша старијег. Његова суштина исказивала се у потреби преобликовања света по узорима либералне парадигме (свет мора да научи да постане либералан), да би тако идеолошки структуриран и кодиран био у стању да безконфликтно пригрли капитализам и западњачки демократски систем. То је у најмању руку значило обавезу да се гради и изгради такав поредак међународних односа и институција који је подразумевао *разградњу концепта модерне националне државе*, њене институционалне структуре и капацитета, да би се заузврат на њеном згаришту подизао *пост-државни поредак глобализацијске моћи*. Резултанта таквог развоја произвела је разломљену структуру међународног поретка држава која би се условно могла поделити у три групације: прву чине тзв. *постмодерне државе* императивно умрежене у регионалне и глобалне структуре, другу и најбројнију, чине *традиционалне националне државе* у битном сегменту оштећене и дисфункционалне назначеним процесима, и на крају тзв. *премодерне државе*, разорене унутрашњом анархијом и спољно-политичким изазовима, потпуно неспособне за било какав облик нормалног државног функционисања. У свом крајњем доктринарном исказу либерали су државу сагледавали као социјални конструкт модификован и подешен према интересима појединаца (индивидуа). Овакав концепт омогућавао је поглед на државу као услужни сервис који је имао обавезу да своје институционалне капацитете стави у функцију непосредних интереса грађана, ширења њихове цивилне аутономије и слободе прављења новца. У домену реалности овај захтев се увек претварао у простор за несметано богаћење привилегованих (слобода за неке) и лош просек за већину, снажно еродирајући притом социјални капитал политичке заједнице сводећи га на појединачне примере људске солидарности.

Процеси “експанзивне и предаторске глобализације” још више су заострили поделу на богате и сиромашне, како унутар саме политичке заједнице (државе) тако и у односима земаља језгра према полупериферији и периферији. Критички настројени либерални мислиоци међу којима је и Ричард Белами (Richard Bellamy)

1) И. Валерштајн, *После либерализма*, Службени гласник, Београд, 2005, стр. 9.

са државног Универзитета у Пенсилванији, у свом делу *Liberalism and Modern Society*, исказује висок степен разочарања оним што је историјски ток развоја либерализма оличен у глобализацијским процесима остварио као свој актуелни резултат. Он сматра да је сада сасвим јасно видљиво стање либералне идеолошке трансформације, конкретније мутације “од идеологије до мета идеологије” као израз и поуздану индикацију *политичких и теоретских банкрота либерализма*. Овај став експлициран његовим речима изгледа овако: “Оно што је једнако широко прихваћено чак и од стране економиста, јесте да не постоји таква ствар као што је “слободно тржиште” или апсолутна слобода. Зато, да ли према томе постоји “еволуција” кроз хармонизацију животних планова појединца или је то само секуларна теорија “напретка”, (...) која чини “основне градивне елементе либералног уверења.”²⁾

Упркос растућој кристализацији овакве критичке свести, није дошло до озбиљнијег заокрета како у теоријским схватањима либерала, тако и у политичкој пракси глобализацијских елита *о паду идеолошке цене либералног хегемонизма*. Напротив, све је више растао притисак да се у јавности, како теоријској тако и оној политичкој, прихвати став о паду *репутације националне државе*. “Дакле, негде после пада Берлинског зида 1989 године, глобализација није постала само светски већ и тоталитаран процес, који је створио одговарајућу идеологију: глобализам. *Његов катехизам може се сажети у неколико реченица: свет је тотално тржиште; све се може купити; свако се може купити; бог овог света је новац; не треба да имаш других богова сем њега; бити изван тржишта је грех, а без новца се стиже у пакао.*”³⁾ Милионске заједнице глобализацијских губитника осетило је страхоту патње и сву реалистичност овог пакла.

ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА И ГЕОПОЛИТИКА ИДЕНТИТЕТА

Паралелно са поменутиим економским, текли су и политички процеси афирмације идентитета тзв. *синтетичких нација* особито оних које настају на бази идентитета мањинских заједница, озбиљно нарушавајући територијални интегритет постојећих националних држава. Тај својеврсни *територијални национализам* предста-

2) Цит. према Е. Вилијамс, „Држава након Новог светског поретка - либерални снови и сурова реалност“, *Хабитус*, бр. 5, Нови Сад, 2001. стр. 16.

3) Ј. Елзесер, *Национална држава и феномен глобализације*, Јасен, Београд, 2009, стр. 6.

вља и данас битан сегмент *геополитике националних идентитета*, у времену када се све више чине територијалне неправде, када се мења *геополитички и национални* код одређених простора и када границе националних држава постају предметом прекрајања, раскусуривања и демонстрације моћи великих геополитичких сила. Особито је то важно данас када *политичку географију* одређених простора обележава борба за прекрајање територијалних и намиривање мањинских просторних апетита. Велике и регионалне силе покушавају да наметну политику *територијалног ограничења националног идентитета* у корист *поднационалних групација* које систематично оспоравају *територијалну легитимност* модерне националне државе (случај Косова и Метохије то најбоље потврђује).⁴⁾

На делу је стварање нових просторних целина и прекрајање постојећих *територијалних идентитета* у циљу промоције *подрегионалних идентитета*, који агресивно деструишу не само територијалну целовитост једног државног простора, већ и његове симболе и идентитет. *Подрегионални национализми* поред територија, буквално отимају језик, културу, традицију и симболе једног народа, у циљу кривотворења властитих *синтетичких идентитета*.⁵⁾ У овим процесима спољно-политички фактор снажно инси-

4) Види; М. Степић, *Косово и Метохија, постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

5) “За разлику од суверене нације која се стварала на природан начин током дужег временског периода, и на етничким територијалним целинама на којима је вековима обитавала, као и на основама једног језичког идентитета, културе, националне свести, и националне државе као израза њене пуне суверености, **синтетичке нације** су створене под пресудном улогом владајућих елита окупљањем делова различитих народа, или различитих верских идентитета истог народа, стварајући и градећи вештачку свест о припадању једној заједници, и новоформираној државној јединици. Тако сагледан појмовно теоријски концепт синтетичких нација у себи сажима неколико важних момената - димензија:

а) *темпорална димензија* - треба да укаже на двоструки темпорални карактер формирања синтетичких нација, један који тај процес ситуира у двадесети век (закаслела фаза формирања нација) а друга на краткотрајан временски интервал у коме су те нације створене .

б) *спољно-политичка димензија* - указује на снажан уплив спољнополитичког фактора у формирању синтетичких нација, које не само да планирају него и максимално убрзавају овај процес.

в) *просторно-географска димензија* - указује на чињеницу да су се процеси стварања синтетичких нација одигравали на простору Балкана и Средње Европе.

г) *геополитичка димензија* - даје укупну контекстуалну структуру процеса формирања синтетичких нација, указујући на шири цивилизацијско-културолошки сукоб који се налазио у заглављеној позадини овог процеса.

д) *религијско-конфесионална димензија* - указује на доминантно религијско-конфесионалну компоненту идентитетске структуре синтетичких нација као један од најважнијих сегмената њеног формирања.

стира на праву сецесије и самоопредељења, Мањински идентитети бивају подстицани да формирају конкурентске државне капацитете у *десуверенизованом простору националне државе*, чак и у случајевима као што је пример Косова и Метохије, када та мањинска заједница има своју националну државу у суседству Србије. Та својеврсна *геополитика идентитета*, стављена је у функцију убрзане деструкције модерне националне државе, нарочито у оним регионима где су израженија геополитичка превирања а с тим у вези и снажнији интереси великих сила за геополитичком прекомпозицијом тог простора. Упркос изјави генералних секретара Кофија Анана и Бутроса Галија, да “не може сваки народ да има државу”, на делу је политика да и свака национална мањина може да је има, па чак и више њих, ако је то у интересу великих сила. На делу је процес *детериторијализације* националне државе, он није свугде једнако видљив и интензиван, али је свакако опасан и онеспокојавајући. *Деструише се комплетна структура модерне националне државе, њена институционална мрежа, национални идентитет, територија, економска моћ али и укупан друштвени капацитет политичке заједнице, њена политичка култура и социјални капитал.*

Пројекат растакања савременог модела *националне државе* снажно убрзан процесима *денационализације* експлициран и на примеру Белгије јасно испољава своје малигне последице. Упркос свој исказаној демократичности и гипкости модела консоцијативне демократије, сепаратистички процеси засновани на концепту *етнонационалних аутономија* у крајњој инстанци исходovali су политичку и државну кризу која прети коначном деструкцијом белгијске државне заједнице. Сви ти процеси сепарације ма коли-

ђ) *етатолошка димензија* - наглашава државно национални карактер новоформираног идентитета синтетичких нација, а посебно наглашену улогу новоформираних држава у пропагирању и консолидацији нових националних идентитета.

е) *идентитетско-консолидациона димензија* - показује потребу интензивне идентитетске консолидације и политичког редизајна новоформираног синтетичког идентитета.

ж) *језичко-лингвистичка димензија* - указује на потребу преименовања језика, његову нову стандардизацију и лексичко “обогаћење”.

з) *цивилно-грађанска димензија* - истиче улогу употребе цивилног друштва римокатоличке провенијенције и других облика цивилног организовања и деловања у циљу религијско-конфесионалне и националне хомогенизације.

и) *регионално-етничка димензија* - наглашава важност регионалних идентитетских особености и етничко-конфесионалних специфичности као базу за формирање нових синтетичких нација.

Таквих процеса је било на просторима Источне и Средње Европе, а нарочито на простору Балкана. Савремени процеси *европске регионализације* такође су на трагу стварања синтетичких нација, форсирајући формирање малих државица, на бази *регионалних идентитета*, особито у земљама захваћеним транзицијом.

ко били контролисани, демократски и без испољавања насиља, и ма колико се дешавали у контексту земље која је чланица ЕУ, у свом крајњем исходу довели су једну демократску државу на ивицу њеног политичког опстанка. Будућност *малих вишенационалних заједница* очигледно је све не извеснија, упркос декларативном заклињању глобалистичких елита на концепту тзв. *мултикултурног грађанства*. Он по неким важним индикаторима (политичке изјаве немачке канцеларке и британског премијера, да у тим земљама наведени концепт није заживео или да нема будућност), указује на смер који води ка њиховом даљем растакању, уситњавању и новим поделама. Као да ће будућност *националне државе* као модела све више зависити од актуелног односа снага *глобалистичких елита и изражене етнонационалне компетиције у пољу геополитике идентитета*. Није ли и пример Србије у том контексту више него индикативан и поучан?⁶⁾

С друге стране, пример Белгије може бити поучан и за Србију саму, особито у тренду све већег јачања *центрифугалних сила* које у својим даљим захтевима за повећање овлашћења у сегменту постојећих али и нових облика аутономија (захтеви за аутономијом Рашке области) и све израженијом тежњом ка државном преустројству земље из унитарног у регионални облик организовања (најављена регионализација која има све више елемената уставног поретка *регионалне државе*) може полако али сигурно да доведе и Србију у предворје системског растројства и да у великој мери доведе у питање њен државни опстанак. Неповољне спољнополитичке околности и стална турбулентна *геополитичка прекомпоновања простора Западног Балкана* иду на руку управо таквим тенденцијама.

Није згорег подсетити да су у контексту стварања модерних националних држава, *територија и идентитет* били кључни фактори који су једно друго подупирали снажили и учвршћивали. Државне територије у 19. веку, биле су стабилна и чврста основа бујања и консолидације *националних идентитета* особито када су били оптерећени унутрашњим и спољним сукобима са силама које су спречавале или успоравале њихово национално конституисање. *Супарничке геополитичке традиције* иако сукобљене по више основа у овом сегменту прилично јасно су разумевале значај *националних идентитета и њихову територијалну одређеност* као кључан фактор за своја даља геополитичка наступања. Чак и онда када територија има углавном *симболички геополитички значај*, као што је то било у случају *Фокландског рата*. Ово мало острвље

6) Љ. Деспотовић, *Геополитика идентитета*, Култура полиса, Нови Сад, 2011, стр. 9.

хиљадама километара далеко од Британске матичне територије, има велику симболичку снагу како за Велику Британију у намери да сачува свој империјални обол, тако и за Аргентину, која је сматра својом ексклузивном националном територијом. Судбина ових острва су илустративан пример за геополитички феномен тзв. *територијалног преливања националних идентитета* који надилази оквире матичних државних граница и ствара преко потребно осећање националног јединства и снаге, особито када је повремено неопходно освежити компактност властитог идентитета. Ова потреба нарочито је изражена у државама бившим империјалним и колонијалним силама код којих је и даље остао изражен империјални рефлекс који пре или касније ескалира потребом да докаже своју снагу и виталност. То је потенцијално опасан геополитички феномен који у будућности може утицати на дестабилизацију многих региона (особито зона раније империјалне и колонијалне доминације) као што то данас јесте ситуација са арапским земљама северне Африке и Блиског истока. Главни подстрекачи међународне интервенције али и немира као повода за војну акцију, јесу управо бивше колонијалне силе Француска и Велика Британија уз подршку за рат и бомбардовања увек орних САД-а.

Ова посвемашна деструкција националног, дакле *денационализација*, има за циљ стварање новог светског поретка и конструкцију тзв. *глобалног грађанског друштва*, коме би на жртвени олтар требало принети као највећу жртву националну државу саму. Та својеврсна теоријска али политичка утопија поседује изразито негативистичке потенцијале, ма колико се “наивно” паковала у форму “космополитске демократије”. Ова Хелдова “вишеспратница демократије” пати од бројних пукотина у конструкцији које прете да је уруше и пре него ли буде довршена. Без обзира колико јој темељи били армирани залагањем за глобалном применом стандарда људских права као примарном политичком нормом међународне асоцијације постдржава која се ствара, њен идентитет и суштина у знатној мери болују од хроничне болести недостатка демократске легитимности. Биће да демократије није било довољно ни на нивоу уређених демократских држава модерне а камо ли да ју је могуће унапредити на нивоу пуког конструкта какав је замишљена заједница под претенциозним и нетачним називом “глобално грађанско друштво”.⁷⁾

Означени феномени *преливања идентитета* иако нешто другачијег карактера, својствени су и ономе што би се условно могло означити као *европски идентитет*, односно *идентитет ЕУ*

7) Е. Вилијамс, стр. 22.

који је последњом интервенцијом у Мастрихтском уговору испражњен од свог хришћанско-културолошког садржаја и тако конципиран да се сада поуздано не зна докле је његово *територијално распрострањање*. По ономе како се он данас одређује, Европа био се несметано могла проширити изван својих традиционално одређених цивилизацијско-територијалних граница. Овим *идентитетским интервенцијама* географске представе о *Европи* нису се само историјски и културолошки промениле, него и *геополитички*, стварајући претпоставке за територијално проширење ЕУ далеко изван граница европског континента. Питање је само стицаја одређених међународних и геополитичких околности када ће се то и десити. Промена овог *културног и географског кода Европе* иде на руку оним тежњама који би да од ЕУ направе нове САД, са битном димензијом јачања њене како територијалне тако још и више економске експанзије и доминације. Овај својеврсни *сверегionalизам* ширио би се како на просторе северног дела афричког континента (од Марока до Египта) све до мале Азије и Блиског истока, обухватајући у политичко-географском смислу ширу територију некадашње колевке древних цивилизација, данас важних како због свог геостратешког положаја, тако и због својих геоенергетских потенцијала.⁸⁾

Та својеврсна *опсесија стварања глобалног либералног поретка*, без обзира што је добијала честе варијације (од идеје чврстог поретка постнационалних држава до глобалног грађанског друштва) константно је у свом главном фокусу имала идеју у коме би “држава на крају уступила место ширим структурама новог светског поретка, посебно глобалном капитализму”, са одбрамбеним безбедносним кишобраном реформисаних Уједињених нација стављеним под чврсту контролу НАТО пакта и САД-а. “Како Чомски тврди, ми имамо јенкијевски (или англо-саксонски) доминирајући светски поредак који само служи америчком или британском капиталу.(...)Стара шала да је “капитализам тлачитељ човека од стране човека - а комунизам је обрнуто”, сада добија интересантну симетрију”.⁹⁾ Разлика је само у томе што су у првој варијанти тлачитељи власници крупног капитала а у другој носиоци политичке власти. Први су живахнији него икада, док су други завршили на “сметлишту историје” заједно са поретком комунистичке утопије који су неуспешно градили. Без обзира на различити степен успешности и код једних и код других главни циљ мишљења/деловања

8) Љ. Деспотовић, стр. 11.

9) Е. Вилијамс, стр. 24-25.

био је постизање апсолутне моћи у свим њеним видљивим и невидљивим аспектима.

ДЕСУВЕРЕНИЗАЦИЈА И ЕКОНОМСКИ ГЕНОЦИД

Универзум глобалне финансијске моћи данас као и небројено пута до сада у прошлости, показао је изузетан степен “способности и умешности” да пронађе нове форме експлоатације и богаћења. Предмет актуелне опсервације и захвата ових елита поред већ класичних облика претакања материјалних ресурса (грађани, особито средњи слојеви становништва) сада интензивно врше *алокацију вредности из простора базичне структуре националне државе*. Привреде (посебно кроз процес њене убрзане деиндустријализације) и државе (буџетска потрошња) а највише кроз њену обавезу да спашава од банкротства посрнули приватни банкарски сектор, као и присили да прихвати “празно као пуно” (разни облици Хеџ фондова, Си-Ди-Ес деривати, фиктивни капитал као и других финансијских трикова) који на разоран начин круне и разједају економске темеље националне државне заједнице.

Поред убрзане и радикалне *алокације материјалних ресурса* циљ ових процеса свакако је намера да се постојеће политичке елите које су остале верне моделу националне државе, у очима сопствених грађана покажу као неуспешне, а сама национална држава као застарела, неефикасна и дисфункционална. У тој својеврсној “доктрини шока”, која је постала омиљени сценарио за дестабилизацију националних држава и свега успешног у њима, неолибералне елите (пре свега оне транскорпорацијске и финансијске) настоје да у насталом вакуму изазваном глобалном економском кризом, или неком другом формом природних катастрофа, искористе збуњеност, страх, неверицу и дезоријентацију великог броја грађана, да у једном потезу дестабилизују и обесмисле сваки евентуални отпор назначеним процесима преобликовања постојеће стварности. Када стање шока прође, та стварност је на око иста, али оно што није одмах јасно видљиво (рушевине националне државе) осим властитог сиромаштва и огољене егзистенције, до те мере је промењено да у многим својим аспектима поприма облике иреверзибилних процеса. *Финансијска средства, добра и некретнине, опљачкане од грађана, привреде и државе умивено означена као алокација друштвених ресурса, трајно су отуђена од њених*

претходних власника, производећи њихову темељну зависност од милости и немилости ново/старих господара.

“Скакавац капитализма све прождире и пустоши, чак и разбујале националне привреде. Која држава се супротстави бива проглашена неуспешном и уништена. Која се прикључи тој супер сили, мора да трпи војне базе и да свој суверенитет уступи империји. Као пре сто година на целој земљиној кугли настају колоније и полуколоније - као и затвори за мучење пркосних домородаца.”¹⁰⁾ *Десуверенизација је ишла под руку са процесима економске и националне девастације модерне националне државе.* Вестфалски међународни поредак (грађен од 1648 године), подразумевао је признање суверености свакој држави без обзира на њену територијалну величину, демографску бројност или економску и војну снагу. Једнако као и глобалисти, и нацисти су овај принцип бацили у бласто. “Људска права крше државно право, објавио је Адолф Хитлер шездесет година пре Јошке Фишера”.¹¹⁾ Глобалисти су само обрнули легитимацијску основу своје негације државног суверенитета. Нацистима су људска права била сметња за примарност државног права, док глобалистима њихово наводно кршење служи као изговор за војне интервенције. На жалост у већини случајева радило се само о тзв. *идеологији људских права* која је послужила као “легитимацијски” основ за разне врсте интервенција укључујући и оне војног карактера, а не о стварној брзи за њену реалну имплементацију на терену. Да је ово тачно потврђују примери бројних држава које су лидери у кршење људских права или имају очајно ниске стандарде у њиховој заштити (Пакистан, УАЕ и др.), али никада нису дошле под сурови удар Империје било из разлога отвореног савезништва са њом (читај верног служења) или због властите економске и војне снаге која је служила као фактор одвраћања (Индија, Бразил и др.).

Бивши главни саветник британског премијера Тонија Блера, Роберт Купер у својој књизи *The Breaking of Nations* обелоданио је једну од основних доктринарних поставки глобализма као идеологије - *рушење нација*. Овај се циљ имао постићи не само применом двоструких стандарда, што је стара пракса у међународним односима, већ пре свега применом бруталних средстава према земљама и нацијама које пружају активан отпор наметању глобализма као идеологије. У арсенал примене дозвољених средстава Р. Купер набраја све суровија од суровијих средстава: насиље, превару,

10) Ј. Елзесер, стр.6.

11) исто, стр. 7.

рушење власти, превентивне нападе, бомбардовања и сл., потпуно отворено залажући се за нови колонијализам. “Агресије бивају правдане фразом “фејлинг стејтс” (failing states): мора се деловати против неуспелих и вештачких држава у којима се не поштују људска права и које би могле да представљају претњу суседима и остатку света.”¹²⁾ Али све чешћи примери сведоче супротно, по мишљењу Јиргена Елзесера, “чињеница је да неуспех држава није узрок, већ резултат западних интервенција”. Држава Ирак нпр. под влашћу Садама Хусеина, неоспорно је била диктатура, али је у најмању руку важила за функционалну државу за већину својих грађана. Данас након неуспешне интервенције, Ирак је дубоко подељена земља на ивици потпуне територијалне деструкције али и извор регионалне нестабилности, и извозник насиља и тероризма. Сличан пример је и Авганистан у коме је након рушења талибанског режима и уласка коалиционих трупа, почела да цвета производња и шверц опијата особито хероина. “При свему овоме о “грађењу нација” (nation building), још једном појму из реторте новог светског поретка, наравно да не може бити ни говора. Ради се управо о супротном: нације се не граде, већ разграђују, разбијају на појединачне делове или сецкају.”¹³⁾ Појмовни вокабулар близак месарској вештини који користи Ј. Елзесер, на прилично оштар начин показује сву бруталност овог процеса.

Овде се не ради само о *разградњи државе и нације*, упркос ничим поткрепљеним доказима да је реч о обрнутим процесима означеним као “грађење државе” или “изградња нација”, напротив, предмет посвемашне деструкције су и сами грађани, који се виде као “историјски отпад” који се од стране глобализацијских елита доживљавају као тзв. “опасне класе” које треба буквално уклонити као и поредак у ком су створене. *Реч је наиме о својеврсном економском геноциду “застареле” хумане компоненте индустријског друштва на издисају.* Не ради се дакле, само о нескривеном идеолошком цинизму либералних конструктора света, већ о буквалној намери да се са ликвидацијом свега националног, са лица земље одстрани и новонастали вишак “опасних” и са становишта глобалног капитала некорисних и непотребних грађана.

Постиндустријски поредак капитала, настоји да се реши за њих оптерећујућег вишка радне снаге (маса просечно образованих радника и незапослених), да би на њихово место дошла мањина високо-образованих и уско специјализованих кадрова, који једи-

12) Исто, стр. 9.

13) Исто, стр. 11.

но одговарају новим структурним потребама транснационалних компанија. Реч је о *бруталној операцији превођења огромног броја грађана (радници и незапослени) у својеврсну нову класу - "андер-клас" која је избачена без своје воље изван граница новог социјалног система, које се треба ефикасно решити.* "Читава нација, са свим њеним "случајним", неизпланираним особеностима не треба никоме. Поглед на свет народа, са измакнуте позиције глобалног конструктивизма, неизбежно уочава масу сувишног. (...) Јасно је да, са позиција глобализма, тим народима требају особито несентиментални управљачи, способни да на најенергичнији начин рашчисте локално тло од свега сувишног, па уз остало и од сувишног људског материјала."¹⁴⁾ Та несентименталност управљачке елите на примеру Србије нарочито је уочљива. Она је изразито развила удворички и поданички инстинкт, а њена ефикасност у спровођењу нечасних задатака деструкције свега националног је запањујућа. "И заиста, данас у Србији имамо неодговорност на стратешким нивоима државе: у политици, науци, култури. У политици - слугерањску послушност, у науци - идеолошко проституисање, у култури - садомазохизам који је само за психијатрију."¹⁵⁾

Реч је дакле, на глобалном плану, о припреми терена за својеврсну неодарвинистичку доктрину "демократије за нову мањину", која треба да ступи на сцену пошто се разори досадашњи облик и суштина демократског поретка. На згаришту *већинске националне демократије гради се глобализацијска демократија мањине*, чије ће *"екстериторијално јединство"* да штити *"глобална држава"*. Нови поредак у конституисању, учинио је милионске масе грађана сувишним. Чињеница да триста најбогатијих капиталиста у свету поседује капитала, колико и три милијарде осталих људи, говори сама за себе. Богати су сасвим олако огромном броју *насилно осиромашених грађана* налепили етикету "бескорисних и лењивих беспосличара", који представљају патолошки баласт за друштво као економску заједницу. У овако осмишљеној стратегији својеврсне *деперсонализације* (чији је крајњи циљ аутодеструкција индивидуе), вешто је прикривена властита одговорност за обавезу стварања услова у коме би тај исти број сада сувишних људи могао да живи од властитог рада, *као што је то досада било могуће у контексту поретка модерне националне државе.* "Економска дерегулација, изведена је у корист оних који су се осећали стешње-

14) А. С. Панарин, *Хоризонти глобалног грађанског рата*, Нова Европа, Београд, 2007, стр. 18.

15) М. Брдар/ А. Јокић, *Хроника разорене Троје*, књ. 2, Центар слободарских делатности, Крагујевац, 2012, стр. 25.

ним ранијим социјалним и националним нормама, превратила се у нову милитаристичку, геополитичку регулацију, повезану са ширењем животног простора људи првог света на рачун животног простора другоразредних људи, који ће тек да виде и окусе све дивоте нове политике сегрегације у глобалним размерама.”¹⁶⁾

Нови капитализам “дакле одбацује националну форму, која је омогућила његов успон, (...) идеолози светског капитала пројектовали су све оно негативно управо на појам “нације”, како би допринели њеном укидању, нестајању. (...) Јер, национализам је за капитал постао дисфункционалан у свету у којем профит може да реализује само онај национални капитал који се подреди глобалној команди америчког империјализма”.¹⁷⁾ У ту сврху глобалне контроле “ помоћу војне силе САД и њени услужни партнери спроводе захтеве о праву на посед, са сумом од 863 билиона долара у виду “фиктивног капитала”, којој су дали значај реалне вредности. Овим “конфети”новцем финансира се велики део америчких ратних амбиција. Како криза напредује, тако се овај чаробни круг све брже окреће. (...) Уколико се амерички начин живота даље буде преносио земљином куглом, геноциди су нужна последица.”¹⁸⁾

И да парадокс али и цинизам буду већи, модерна либерална држава Запада стављена је у функцију главног инструмента наступања корпоративистичких елита, и то представља слику *симбиозе корпоративизма и државе - империје*. Држава - империја отвара нове просторе за несметано богаћење корпоративног сектора, а он за узврат кроз економско поробљавање нејаких *држава - нација*, осваја “нове територије” за експанзију њене политичке моћи.

За либералну идеологију карактеристичан је политички мит, *о тзв. минималној држави*. Створен је мит да стојећи на страни индивидуе и њених неприкосновених права, особито права на богаћење, либерализам као идеологија доктринарно одбацује јаку државу сматрајући је “ноћним чуваром” који треба да гарантује људска права и који не сме да нарушава политичку аутономију друштва замишљеног као заједницу слободних индивидуа. Но ствари већ од самог почетка нису стајале тако, ни једна, значајнија развојна политика није била могућа без деловања *јаке државе и њених институција*. Показало се да је доктринарно оспоравање државе и фаворизовање *индивидуализма и аутономије цивилног друштва* била идеолошка магла иза које су стајали снажни процеси *употре-*

16) Исто, стр. 25.

17) Ј. Елзесер, стр. 13-50.

18) Исто, стр. 43-86.

бе државе како у њеној развојној улози тако и у функцији очувања поретка економске неравноправности.

*

* *

И на доктринарном и на практично-политичком плану ова својеврсна *антиетатолошка реторика* либерала, никада није престајала. Иако је модел националне државе данас главна мета глобализацијских процеса, она је у кругу *земаља језгра* јача него икада у историји. Без њених развијених *институционалних механизма* а поготово значајних *буџетских капацитета*, наступање *транскорпорацијских ешалона* ка остатку света не би било ни приближно овако ефикасно као што је данас. *Политика и реторика глобалиста, о потреби укидања националне државе, исправна је само када се односи на остатак света, на онај његов део који је остао изван повлашћеног клуба моћних нација-држава.* Национална држава је као модел политичке заједнице по мишљењу глобалистичких структура превазиђена. Таква каква је била до сада, она представља главну сметњу ширењу империјалне, финансијске и корпорацијске моћи и стога је постала предметом општег разарања. Не чуди зато запажање И. Валерштајна које изведено на равни међународних односа констатује потпуно супротно Фукујамовском тријумфализму, да у свету постоји *отпор и одбацивање либерализама* као политичке идеологије јер је он до краја демаскирао своју политичку и економску суштину као *недемократску*.¹⁹⁾ Актуелни процеси посвемашње девастације свега националног немају само изразито недемократску суштину, они су пре свега дубоко трагични, примитивни, нехумани, и неморални чинови чији се степен злоћудности по човечанство још увек не може до краја сагледати у правим размерама.

19) Љ. Деспотовић, *Политички митови и идеологије*, Каирос, Сремски Карловци, 2010, стр. 65.

Ljubisa Despotovic, Zivojin Djuric

**DECOMPOSITION OF THE NATION STATE -
NATION STATE IN THE PROCESSES OF
DENATIONALIZATION, DETERRITORIALIZATION
AND SEIZING SOVEREIGNTY**

Summary

This paper tends to show the means of the actual decomposition of the model of modern nation state in the context of the process of globalization and globalism as its ideological background. Decomposition and destruction of the nation state are being analyzed, above all, through the process of its denationalization, seizing sovereignty and deterritorialization, but also partly through the processes of deindustrialization and economic genocide. The paper also tends to explain the nature and configuration of the new world order, which is being built on the ashes of the nation state as its alternative, both in the domain of the international relations and in the plans of the postnationas political community, which is to be established. Those processes are also marked by the disintegration of the modern national identities, in order to place minority ethnic identities on their places, by satisfying their territorial appetites at the cost of seizing sovereignty and deterritorialization of the existing nation states.

Key words: nation state, deterritorialization, denationalization, seizing sovereignty, identity, liberalism.

ЛИТЕРАТУРА

- Е. Вилијамс, „Држава након Новог светског поретка - либерални снови и су-
рова реалност“, *Хабитус*, бр. 5, Н. Сад, 2001.
- И. Валерштајн, *После либерализма*, Службени гласник, Београд, 2005.
- Љ. Деспотовић, *Политички митови и идеологије*, Каирос, Сремски Карловци,
2010.
- Љ. Деспотовић, *Геополитика идентитета*, Култура полиса, Нови Сад, 2011.
- Ј. Елзесер, *Национална држава и феномен глобализације*, Јасен, Београд,
2009.
- М. Степић, *Косово и Метохија, постмодерни геополитички експеримент*,
Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- А. С. Панарин, *Хоризонти глобалног грађанског рата*, Нова Европа, Београд,
2007.
- М. Брдар/А. Локић, *Хроника разорене Троје*, књ. 2, Центар слободарских де-
латности, Крагујевац, 2012.

Ж. Ђурић, „Модернизација и питање националне државе”, Политичка ревија, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2003.

Ж. Ђурић, „Политичке институције у процесу модернизације”, Српска политичка мисао, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1-4/2000-2002.

Resume

Fall of the Berlin Wall and the end of the Cold War were interpreted in the political literature in the West as the triumph of liberalism as political ideology and as the end of political history, because this means the end of historical struggle of great political ideologies. This was the beginning of the new phase of final completion of the epochal dominance of liberal ideology in the context of rapid globalization and establishment of the so-called liberal values and standards in the foundation and structured of the New World Order. Soon after that an ideological reaction within the circle of liberal political opinions/ actions was established. This reaction was the basis of the political and economic hegemony of neo-liberal model of democracy. The project of the New World Order exposed in the form of the presidential program of U. S. president Woodrow Wilson. This program was revised and developed during the presidency of F. D. Roosevelt and it was fully practically and politically explicated during the presidency of George Bush senior. Processes of “expansive and predatory globalization” are even more divided society on rich and poor within the political community (state) and international relations of center, semi-periphery and periphery. Political processes of identity affirmation had parallel development with these economic processes and seriously compromised the territorial integrity of existing national states. The universe of global financial power is showing remarkable “skills and abilities” to find new forms of exploitation and enrichment. One of the main characteristics of liberal ideology is certainly the political myth about so-called minimal state. But this was not possible in reality because there cannot be any significant development policy without developed state with strong institutions.

* Овај рад је примљен 15. априла 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 5. јуна 2012. године.